

VU Research Portal

Eindelijk restitutie

Ruppert, C.J.

2017

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Ruppert, C. J. (2017). *Eindelijk restitutie: De totstandkoming van Nederlandse akkoorden over joodse oorlogsteegoeden (1997-2000)*. [, Vrije Universiteit Amsterdam].

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

INHOUD

Woord vooraf 5

1 Inleiding 11

Eindelijk restitutie 11

Aanleiding voor dit proefschrift 11

Vraagstelling 16

Methoden van onderzoek 17

Plan van aanpak 19

Korte introductie van de commissies, akkoorden, betrokken partijen en personen 21

2 Literatuur over restitutieprocessen 31

Inleiding 31

De internationale stilte over het onderwerp Joodse tegoeden 31

Kentering: het restitutiedebat komt medio jaren negentig op 35

Het restitutieproces eind jaren negentig 41

Eerste beoordelingen van de uitkomsten na 2000 47

Slotopmerking 51

3 Het akkoord van de Joodse gemeenschap met de verzekeraars 53

Inleiding 53

Eerste aanzetten in 1997 en 1998 54

Formeel overleg van het Verbond van Verzekeraars met het CJO 59

Amerikaanse boycotdreiging 61

Beide partijen willen een snel akkoord 66

De commissie-Eagleburger 67

Onrustige aanloop naar een akkoord in Nederland 69

Naweeën van het akkoord 74

Het toneel verschuift eind 1999 naar de Verenigde Staten 77

Enige toenadering tot de commissie-Eagleburger begin 2000 82

Een hearing van de Committee on Banking and Financial Services 86
De modaliteiten om toe te treden tot de commissie-Eagleburger 89
Hulp uit Israël 92
'It's not about money, but about standards of moral justice' 94
Het Memorandum of Understanding door Fischer getekend 98
Slotopmerking 100

4 Het akkoord van de Joodse gemeenschap met de regering 102

Inleiding 102
Ontstaan van de onderzoekscommissies in 1997 103
Het ministerie van Financiën en het CJO krijgen contact 107
Liro-affaire 109
De goudpool 114
De commissies aan het werk in 1998 116
Een mislukte interventie van het WJC in de Nederlandse onderzoeks-
commissies 118
Eerste interne discussies over wat er moet gebeuren na de rapporten 121
Het eindrapport-Kordes 124
Moeizaam Scholten-proces 126
Veranderingen in de aanpak bij de commissie-Scholten 130
Informeel overleg van het CJO met Zalm over de verdelingsproblematiek 133
De verdeling is een eigen Joodse verantwoordelijkheid 135
Van Kemenade en de ministers denken najaar 1999 na over een gebaar 137
'Waarom wij nee zeggen tegen het CJO' 139
Het eindrapport-Scholten positief ontvangen 142
De discussie begint al 144
Forse kritiek op het rapport-Van Kemenade 146
Geen tijd voor een gezamenlijke voorbereiding van het eerste overleg 149
Formeel overleg van de regering met het CJO en het Platform Israël 152
Er wordt gerekend 155
Direct overleg van het CJO met Zalm in maart 2000 157
Gladstrijken van enige plooiën 161
Platform Israël eist zijn rol op 164
Nasleep in Israël 166
Slotopmerking 168

5 Het akkoord van de Joodse gemeenschap met de banken en de beurs 170

Inleiding 170
Toenemende internationale aandacht in 1995 en 1996 voor Joodse financiële
tegoeden 171
Aanloop naar overleg in Nederland 172
Eerste overleg tussen het CJO en de banken op 1 juli 1999 176
Gezamenlijke public relations in de Verenigde Staten? 178
Geen invloed van het eindrapport-Scholten op het PwC-onderzoek 179

Druk van het Platform Israël op het cjo 182
Eerst een akkoord met de beurs nodig 184
Moeizaam overleg begin 2000 186
Impasse 188
Het wjc wordt erbij gehaald 193
Een boycotdreiging 196
Het historisch schadebedrag door de banken aanvaard 198
Blocks voert in het geheim overleg 201
Een pinksterdag in New York 203
Het akkoord van 15 juni 2000 205
De praktische uitwerking van het akkoord 208
Terugkijken op het akkoord 210
Slotopmerking 212

6 Het Nederlandse restitutieproces vergeleken met enkele andere Europese landen 214

Inleiding 214
Betalingen en onderzoek lopen in Zwitserland niet synchroon 215
Een rommelig restitutieproces in België 219
Het minderheidsrapport door de Noorse regering aanvaard 223
Uitermate degelijk onderzoek in Oostenrijk 226
Frankrijk wil geen Amerikaanse invloeden 230
Het Nederlandse restitutieproces verloopt in vergelijking redelijk ongestoord 235
Slotopmerking 241

7 Opvallende kenmerken van het restitutieproces in Nederland 243

Inleiding 243
Historische verklaringen 243
Elementen van een rationalistisch en een netwerkperspectief 246
Slotopmerking 259

8 Opvallende uitkomsten van het restitutieproces in Nederland 261

Inleiding 261
Reparations 262
Restitutie en rough justice 265
Onrechtvaardigheden uit het verleden herstellen 267
Erkenning van leed en onrecht 270
Slotopmerking 271

9 Samenvatting en conclusies 353

Inleiding 353
Samenvatting 353

Conclusies 357

Mogelijkheden voor verder onderzoek 363

K

Katern: De hoofdpersonen kijken vijftien jaar later terug 273

Herinneren en vergeten 273

Werkwijze bij de gehouden interviews 275

De persoonlijke herinnering aan de Tweede Wereldoorlog en de bevrijding 278

De ontwikkeling van het Nederlandse Jodendom na de Tweede

Wereldoorlog 281

Eerste stappen van de verschillende partijen in het restitutieproces 284

Liro-affaire 290

De samenstelling van de onderzoekscommissies 292

Het CJO en de onderzoekscommissies 293

De ontvangst en de betekenis van de commissierapporten 297

Wie vertegenwoordigt de Nederlandse Joodse gemeenschap? 300

De intern Joodse discussie over individuele versus collectieve uitkeringen 303

De inhoudelijke voorbereiding van de onderhandelingen 307

Persoonlijke houding in de onderhandelingen: empathie en bejegening 313

Mandaat van de hoofdpersonen 318

Op welk paard wedden de Nederlandse verzekeraars? 323

De invloed van het WJC op het Nederlandse restitutieproces 326

Geen open einden in het akkoord van de Joodse gemeenschap met de regering 330

Het ophouden van het akkoord over de Joodse rekeningtegoeden bij banken 332

Het ontbreken van steun van het ministerie van Financiën aan de financiële wereld 335

De inhoudelijke elementen van de verschillende akkoorden 336

Het einde van het restitutieproces beoordeeld door de hoofdpersonen 343

Vijftien jaar later 348

Een terugblik op de gehouden interviews 350

Summary 365

Literatuurlijst 369

Geraadpleegde archieven 375

Kranten en periodieken 377

Gehouden interviews 378

Lijst van afkortingen 383

Personenregister 386